

DUALAR ve BEDDUALAR*

Dr. Doğan KAYA

İnsanoğlunun toplum halinde yaşamaya başlamasından itibaren var olduğunu sandığımız dua ve beddualar, sözlü anlatım türlerinin önemli bir cephesini oluştururlar. İnsan ilişkilerinde karşılaşılan iyilik yahut kötülüklere kimi zaman sözlerle cevap verme gereği duyulur ki, bu da *dua* yahut *beddua* olarak karşımıza çıkar.

Çalışmamızın temelini her ne kadar beddualar teşkil ediyorsa da biz, her iki türün birbirinin tamamlayıcısı olarak düşündüğümüz için burada bedduaları da ayrıntılarıyla ele alma gereğini duyuyoruz.

Dikkat edilirse, gerek dualarda gerekse beddualarda yüzlerce, hatta binlerce yıl eskilere dayanan sözlerin varlığı görülür. Sözcüsel; animizme bağlayabileceğimiz; "Arkanda güneş parlansın." "Önünde ay parlansın." yahut "Oğul seni Yer'in Göğ'ün beğene."¹ şeklindeki dualarda bunların izlerini bulmamız mümkündür.

DUALAR

Dualar; *iyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış sözlerdir.*

Duaların en belirgin vasfı teslimiyeti, inanmışlığı ve bir ümidi ihtiva etmeleridir. Genellikle, görülen bir iyiliğe karşılık söylenir. Karşıdaki kişi güzel ve hayırlı sözlerle kutlanır, hakkında iyi dileklerde bulunulur. Bugün yaygın kullanımıyla *dua* olarak bilinen bu söz, Eski Türkçede *alkış* kelimesiyle karşılanmıştır. *Alkış*, *alkamak* "hayır duada bulunmak, beğenmek, övmek" fiilinden elde edilmiş bir isimdir. Türkçede bu kelimeye bağlı olarak *alkış alkalmak* "alkışlamak", *alkış almak* "alkışlanmak, övülmek", *alkış çavuşu* "Osmanlı İmparatorluğunda, padişaha dua görevini yapan divan-ı hümayun çavuşları", *alkış etmek* "alkışlamak, övmek", *alkış tufanı* "sürekli ve coşkulu alkış", *alkış tutmak* "el çırparak alkışlamak", *alkış vermek* "alkışlamak, övmek", *alkışçı* "öven, şakşakçı, alkışlayan", *alkışçılık* "şakşakçılık", *alkışlamak* "1.Çağatay ve Gagauz Türklerinde hayır dua etmek, 2. Anadolu Türkçesinde bir şeyin beğenildiğini, hoşla gittiğini anlatmak için el çırpma", *alkışta bulunmak* "alkışlamak, övmek", *alkışmak* "Hakani Türkçesinde alkışlamak"² gibi sözler de türetilmiştir.

Kısaca; "*Birinin iyiliği için Allah'a yakarma, niyazda bulunma*" anlamına gelen dualara, ilkel devirlerde daha çok büyü yahut sihir sırasında başvuruluyordu. Şamanlar, baksılar da ayın sırasında yaptığı orijinal hareketleri, dualarla

---

* Yayımlandığı yer: *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 4, Sivas, 1997, s. 99-121.

¹. L. Sami AKALIN, *Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar ve Kargışlar*, Ank., 1990, s. 73-74.

². L. Sami AKALIN, a. g. e., s. 19-20.

bütünlüyordu. Sözcüğü, bir Kazak-Kırgız baksısının şu şekilde bir duası tespit edilmiştir:

"Evvelâ Tanrı sen (işimi) rast getir, (işimi) rast getirirsen ben buradayım; dilediğim dileği yine ver, büsbütün kısırlaşmış kısrağa yavru ver; iyi Tanrı, geniş Tanrı, cömert Tanrı, bey Tanrı! Evvelâ Tanrı gök yaratmış, ondan sonra yer yaratmış. Birinci /ilk önce/ Tanrıya sığınayım, ikinci Muhammed'e sığınayım. Birine biz kul olduk, birine de ümmet olduk. Üçüncü, Tanrım, dört yara, yüz yirmi dört peygambere sığınayım..."

Türkmenistan'da tümen (on bin) bab sizden medet diliyorum. Sayram (şehirindeki) sayısız bab, Otrar (şehirindeki) otuz bab, en büyüğü Arslan bab, en küçüğü Alaçakap, sizden medet diliyorum. Kazıkurt ata evliyâ! Öte yanda Kıngrak var, bu tarafta Karak var. Sizden medet diliyorum. Kara Murt (kara bıyıklı) ata evliyâ! Hu Allay ey! Bektav ata, Bekata, Bekiç ata yardım et!. Çakmak ata evliyâ, Koçkar ata evliyâ, sizden medet diliyorum. Tilki başı evliyâ, sizden medet diliyorum. Hu Allah ey! Evliya ata evliyâ, Ayşe Bibi evliyâ, sizden medet diliyorum. Tekturmas ata evliyâ, Karahan babam yardım et! Hu Allah ey!..."³

Dua edilirken, sözlerin yanısıra birtakım bedenî hareketlere de başvurulur. Bu, genellikle diz çöküp, elleri göğe açmak şeklindedir. Kimi zaman gözler kapatılır, vücut hafifçe ileri geri veya sola sağa hareket ettirilir. Elleri ve çeneyi yukarı kaldırmak, gözlerle göğün derinliklerine bakarak dua etmek, sanırız Göktanrı inancının bakiyesi olarak yaşatılan bir davranış biçimidir. Zira Hz. Muhammed bir hadisinde; *"Bazı kimseler, namazda gözlerini göğe dikerek dua etmekten vaz geçsinler. Yoksa Allah onların gözlerini kör eder."*⁴ diyerek, bu davranışları açıkça men etmiştir. Dua yapılırken sergilenen davranışlar, kişinin yoğunlaşmasına bağlı olmakla beraber, çeşitli dinlere göre de değişik şekiller arz edebilmektedir.

İslâm dininde, ayet ve hadislerle dua teşvik edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in 49. ayetinde dua sözü geçmektedir. Sözcüğü aşağıdaki ayetlerde duanın önemine ve kime yapılacağına açıkça işaret edilmiştir.

*"Kullarım, sana benden sorarlarsa, şüphesiz ki, ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin dileğini kabul ederim. O halde onlar da benim davetime gelsinler ve bana inansınlar (imanlarında devamlılık gösterecekler) ki doğruya erişmiş, saadete kavuşmuş olsunlar."*⁵-Bakara Suresi, 186. Ayet"

*"Allah'ı bırakıp kıyamete kadar kendisine cevap veremeyecek ve onların yaptıkları dua ve yalvarışdan habersiz bulunan şeylere tapandan daha sapık, daha şaşkın kim vardır?"*⁶-Ahkaf Suresi, 5. Ayet"

³. Abdulkadir İNAN, *Tarihte ve Bugün Şamanizm-Materyaller ve Araştırmalar*, Ank., 1972, s. 139 ve 142.

⁴. Süleyman ATEŞ, *Açıklamalı Büyük Dua Mecmuası*, Ank., 1974, s. 11.

⁵. Celâl YILDIRIM, *Kur'an-ı Kerim Meâl ve Tefsiri*, İst., 1982, s. 28.

⁶. Celâl YILDIRIM, a. g. e., s. 503.

Duanın önemi ve İslâm'daki yeri hususunda Hz. Muhammed'in pek çok hadisi bulunmaktadır. Bunlardan birkaçını şöyle sıralayabiliriz:

"Dua müminin silahıdır, dinin direğidir, göklerin ve yerlerin nurudur."

"Darlık zamanında Allah'ın kendisine yetişmesini isteyen kimse, genişlik zamanında çok dua etsin."

*Hiç bir tedbir, Allah'ın kaderini önleyemez, ama dua, inmiş ve inecek her şeye yararlıdır. Belâ inerken dua onunla karşılaşır, kıyamet gününe kadar birbirleriyle kapışırlar."*⁷

Duaları zaman, olay ve durumlarına göre;

I. Tarihte ve edebî metinlerde dualar,

II. Tabiat olayları ile ilgili dualar,

III. Hayatla ilgili dualar

olmak üzere üç grupta toplayabiliriz.

I. Tarihte ve edebî metinlerde dualar

Türk Kültürünün temel eserlerinden olan Dede Korkut kitabında dua önemli yer tutar. Pek çok hikâyenin sonunda Dede Korkut ortaya çıkar ve dua eder. Sözgelisi; *Kazan Big Oğlu Uruz Bigün Tutsak Olduğu Boy* şu duayla sona erer.

"Yöm vereyim hanum:

Yirlü kara tağun yıkılmasın,

Kökelüçe kaba ağacın kesilmesün,

Kamın akan görklü suyun kurımasın,

Kanatların uçı kırılmasın,

Kâdir seni namerde muhtac itmesün,

Çapar iken ağ boz atun büdrimesün,

Çalışanda kara polat öz kılıcın gedilmesün,

Allah viren ümidin üzilmesün,

Ahır sonı aru imandan ayırmasın,

Ağ alnunda biş kelime du'a kılduk, kabul olsun,

Yığışdursun dürişdürsün günahunuzu adı görklü Muhammed'e başışlasun,
*hanum hey!*⁸

Buna benzer bir dua Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevarih-i Âl-i Selçuk Oğuznamesinde* de geçmektedir. Dua katarı biçiminde vücuda getirilmiş bu metinde fikirler ve dilekler ağırlıklı olarak, savaş aletleri, devlet idaresi ve saadet üzerine kümelenmiştir.

Yardımcın Allah olsun.

Yalavacın Muhammed olsun.

⁷. Süleyman ATEŞ, a. g. e., s. 7 ve 10.

⁸. Muharrem ERGİN, *Dede Korkut Kitabı, Metin-Sözlük*, Ank., 1964, s. 61.

*Altında ak-boz atın güdermesin.
Dolamalı begit donun sökülmesin.
Altun başta kunt ışığın yuğrulmasın.
Kaya keser gök kılıcın kedilmesin.
Üç sinirli katı yayın yasilmasın.
Üç yelekli kayın okun doğru varsın.
Yazılı gelen sofraların dürülmesin.
Kaynatılan kazanların soğumasın.
Ay altında yürüyen düşmanın Allah ursun.
Gün altında yürüyen düşmanın gün yandırsın.
Ava varan yiğitlerin avlı gelsin.
Akına varan kulların ürünlü gelsin.
Alkışın alay olsun.
Tuttuğun işler kolay gelsin.
Yarıcın Allah, yalavacın Muhammed olsun.
Dede Korkud bilgili yedi bilisin versin.
Salur Kazan saadetli yedi saadetin versin.
Bayındır Han devletli yedi devletin versin.
Bıyığı kanlı Bükdüz Emen heybetli yedi heybetin versin.
Ucun ucalsın.
Yanın yayılsın.
Sana yaman sananlar ot gibi üzülün, yaprak gibi savrulsun.
Düşmanın başak sürsün, başağını eşek yesin.
Anı dahi kurt yesin.⁹*

Şurasını da belirtelim ki; Türk destan geleneğinde dua okumaya ayrıca önem verilirdi. Destan şairi, sanatını icra ederken, uygun yerlerde duaya yer verirdi ki, bu daha ziyade destan anlatmaya başlamadan olurdu. İşte, XV. yüzyılda yazıya geçirildiği tahmin edilen bir dua örneği:

*Evvel sağlığa çalalım, sağlık gelsin!
Esenliğe çalalım, esenlik gelsin!
Devlete çalalım, devletiniz ka'im olsun!
Dostluğa çalalım, düşmanımız na'im olsun!
Uğura çalalım, uğurunuz hayr olsun!
İşiniz gücünüz her da'im seyr olsun!
Hak'tan şunu isteriz ki, sofranız açık olsun!
Sizleri sevmeyenler, bin buçuk olsun!
Yüzlerinde kara benler yerine kızıl gök uçuk olsun!..¹⁰*

⁹. Orhan Şaik GÖKYAY, *Dedem Korkudun Kitabı*, İst., 1973, s. DLXXVII - DLXXX.

¹⁰. Pertev Naili BORATAV, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İst., 1973, s. 142.

Duanın gelenek çerçevesi içerisinde yapıldığı yerler oldukça çeşitlidir. Sözelgeşi; Kalenderî, Mevlevî ve Bektaşî tarikat törenlerinde, usul ve erkân yerine getirildikten sonra tarikat şeyhi mutlaka dua eder. Bu dualara *gülbâng / gülbânk denir*. Gülbânglar ayrıca Yeniçerilerin ulufe dağıtımını sırasında da okunurdu. Başçavuş, elini göğsüne koyup Orta Kapı'da toplanan yeniçerilere şu gülbângı okurdu:

"Allah Allah İllallah! Baş üryan, sine biryan / giryan, kılıç kalkan. Bu meydanda nice başlar kesilür, hiç soran olmaz. Eyvallah, Eyvallah, kahrımız, kılıcımız düşmana ziyan, kulluğumuz padişaha ıyan; üçler, beşler, yediler, kırklar, gülbâng-i Muhammed, nûr-ı Nebi, kerem Alî pirimiz, sultanımız Hünkâr Hacı Bektaş Veli demine, devranına Hû diyelim, Hûûûû¹¹"

Mevlevîlerde de şöyle bir Sumat Gülbângı (sofra duası) vardır:

*Elhamdülillah
Elşükri'llillah
Erenlerin hân-ı keremleri müzdâd
Ve sahibü'l- hayrat guzeşteğânın
Rûh-i şerifleri
Şâd ü handân
Bâkileri selâmette ola.
Dem-i Hazret-i Mevlânâ
Hu diyelim hu.¹²*

II. Tabiat olayları ile ilgili dualar

Tekerleme şeklinde söylenirler.

1. Yağmurla ilgili dualar

<i>Açlıktan hep bayıldık.</i>	<i>Yer yer yer olsun.</i>
<i>Susuzluktan kırıldık.</i>	<i>Gök gök gök olsun.</i>
<i>Bir dikene koyulduk.</i>	<i>Arpa buğday bol olsun.</i>
<i>Âmin âmin âmin!</i>	<i>Âmin âmin âmin!</i>

<i>Ayağımızı yer yaktı.</i>	<i>Yerden bereket,</i>
<i>Başımızı gün yaktı.</i>	<i>Gökten rahmet,</i>
<i>Ver Allah'im ver;</i>	<i>Ver Allah'im ver;</i>
<i>Selli sulu yağmur.</i>	<i>Selli sulu yağmur.¹³</i>

2. Ay görününce okunan dua

*Ayı gördüm Allah,
Amentü billah*

¹¹. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler, Cilt. III, İst., 1979, s. 391.

¹². L. Sami AKALIN, a. g. e., s. 142.

¹³. Bekir BAŞOĞLU, *Boyabat'ta Yağmur Duası*, Türk Folkloru, II (24), 7.1981, s. 19.

*Ne günahım varsa,
Affeyle Allah.*

III. Hayatla ilgili dualar

Dualar, bir iyilik görüldüğünde söylenilmekle beraber, bir an önce gerçekleşmesi istenilen arzular olduğunda da dile getirilir. Türk Folklorunda ayrı bir önemi haiz olan dualar ve dilekler, kimi zaman tekerleme ve ninni şeklinde de söylenir. Çeşitlilik gösteren bu duaların bazıları şunlardır:

1. Ninnilerde dua

<i>Ayakucum ayva dalı, Baş ucum sırma dalı, Yardımcım olsun Hz. Ali. Oğlum ninni ninni, Eşref'im ninni.</i>	<i>Gökyüzünde balkır kamer, Nurları yerlere damlar, Yetiş imdada Hazret-i Ömer. O da sana himmet etsin, Uyu yavrum büyü ninni.</i>
---	--

<i>Karadeniz yiğitleri, Belinde divitleri, Eyüp Sultan Hazretleri Himmet et oğlum uyusun. Himmet et oğlum büyüsün.</i>	<i>Bağda gezer bağcı baba, Arkasında yeşil aba, Himmet etsin uyusun, Zindandaki Cafer baba.¹⁴</i>
--	--

2. Uykudan önce yatakta okunan tekerleme dualar

<i>Yattım sağıma, Döndüm soluma, Sığındım Sübhan'ıma, Meleklerim şahit olsun Dinime imanıma. Benden selâm olsun, Varacak mekânıma .</i>	<i>Bismillah dedim yattım Nurdan kale yaptım İçi dolu yasin Penceresi Tebarik Kilidi Muhammed Mustafa. Anahtarı Cebrail, Allah baş, Hazretler yanımıza eş.</i>
---	--

.....

<i>Allah beni hoş eyle, Kabrimi geniş eyle, Kabire varınca, Muhammed'e yoldaş eyle.</i>	<i>Allah beni hor eyleme, Kabrimi dar eyleme, Kabire varınca; Dillerimi lal eyleme.¹⁵</i>
---	--

3. Çocuğun yürümesi için okunan dualar (Tekerleme şeklinde)

Yürümesi geciken çocuk, ayın ilk cumasından başlamak üzere üç hafta üstüste kollarından tutulup ileri geri sallanır ve aşağıdaki sözler söylenir.

¹⁴. Âmil ÇELEBİOĞLU, *Türk Ninniler Hazinesi*, İst., 1982, s. 47.

¹⁵. Kadir PÜRLÜ, *Sivas Karalar Köyü Tekerlemeleri, Bilmeceleri, Manileri ve Duaları*, TFD, 1986/1, Ank., 1986 s. 276-277.

Çıktım cumaya,
Salladım selaya.
Çocuğum yürüsün,
Gelecek cumaya.
Selâya restur,
Oğluma destur,
İzin ver Allah'ım,
Yavrurum yürüsün.
Selâlar verilsin,
Çocuğum yürüsün.¹⁶

4. Ateş duası (Tekerleme şeklinde):

Bismillahirrahmanurrahim.
Yaktım seni Hak için,
Yan Muhammed aşkına.
Nârın nûr olsun.
Tütünün asümane çıksın.¹⁷

5. Ezan okunurken söylenen dua:

Azîz Allah izzetinle,
Habib Allah hürmetinle,
Meleklerin duasıyla,
Bizi gamdan azad eyle.
Senin farzın beştir;
Beni vaktime eriştir.
İmanımı şeytanından savuştur,
Bizi Cennet'ine kavuştur.¹⁸

6. İmtihan sırasında okunan dualar (Tekerleme şeklinde):

İmtihana giren öğrenci, imtihanının kolay geçmesi için, içeri girmeden önce kapıya toplu iğne sokar ve içinden aşağıdaki duaları söyler.

<i>Kulhü Allahü kametlere,</i>	<i>Allümme Ya Vedud!</i>
<i>Selâm olsun şehitlere.</i>	<i>Hocanın ağzını bağla,</i>
<i>Allah baş Muhammed yoldaş</i>	<i>Dilini tut</i>
<i>Bana zor soru soranın;</i>	
<i>Ağzı bağlı, dili taş.</i>	

.....

Alt eşiğe bastım.

¹⁶. Ata TERZİBAŞI, *Irak Türkmenleri Arasında Sini-Zarf Oyunu ve Psikolojik Değeri*, I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Ank., 1974., s. 360.

¹⁷. L.Sami AKALIN, a. g. e., s. 84.

¹⁸. Kaynak şahıs: Hatice TÖRE, 1952 Sivas doğumlu, Ortaokul mezunu.

Üst eşiğe bastım.
Peygamberimizin mührünü,
Hocanın ağzına bastım.

7. Hamur için dilek :

Hamur yoğuran kadın, hamurunun kabarması için şu tekerlemeyi söyler:

Adım Eşe,
Hamurum coşa.
Ben gelmeden,
(İ)leğenden aş.

Duaların bir başka şekli de **pehlivan okşamalarıdır**. Meydanlarda yapılan güreşler, yağlı ve karakucak olmak üzere iki çeşittir. Pehlivanlar, cüssesine göre deste, ayak, büyük orta, küçük orta, başaltı ve baş gruplarına ayrılır. Güreşler deste ile başlar, baş güreşi ile sona erer. Pehlivanlar, kendi aralarında güreş hakemi olan cazgır tarafından eşleştirilir. Cazgır pehlivanları kıbleye çevirir. Eli ile sırtlarına yavaşça vurur, eğilmelerini ister. Pehlivanlar rükûa varır gibi eğilir ellerini dizlerine korlar. Cazgır, bir elini havaya kaldırır "okşama "ya başlar, sözleriyle onları yüreklendirir ve güreşe hazırlar. Okşama sözlerinden sonra müsabaka başlar. Düğün sahibi yahut tertip heyeti üstün gelen pehlivanlara dana, inek, koç, kuzu veya para verir.

Okşamalarda, pehlivanların özelliklerine, önceki zamanlarda yaşamış yiğitlere, din büyüklerine, öğütlere ve ikazlara yer verilir. Kimi zaman cazgır, birtakım mizahi sözlerle halkı güldürür, güreşlere renk katar. Okşamaların en önemli özelliklerinden birisi, pehlivanları psikolojik olarak güreşe hazırlamalarıdır.

Cazgır Ömer Çavuş'un Pehlivan Okşaması:

Pehlivan... pehlivan!..
Meydana çıkmışsın giymişsin kisbeti,
Çekeceksin bugün meşakkatli zahmeti.
Mevla'm versin bize hayırlı rahmeti.
Hepimiz Hz.Peygamber'in ümmeti,
Varolsun Türkiye Cumhuriyeti.
Varolsun Bucak Yüksek Hakem Heyeti.
Mevlâ'm versin ikisine Hz.Hamza kuvveti.
Cazgırın adı bilinmez,
Sağdan birinci Kesdelli Yılmaz.
Yeryüzüne düşer rahmet,
Çekme meşakkat ile zahmet,
İkinci de Güzelbeyli Koca Mehmet.¹⁹

---

¹⁹. Hamit ÇİNE, **Burdur'dan Damlalar Folklor (Halkbilim)**, İzmir, 1989, s. 68.

Âşık Edebiyatı alanında pek çok âşık şiirlerini zaman zaman dualarla vücuda getirmiştir. Bu çalışmada sadece anonim eserleri esas aldığımız için, sadece iki âşıktan aldığımız örnekle yetinmek istiyoruz.

YÂ RAB

*Ağlatıp gözümden yaşlar,
Döktürme Ya Rab döktürme.
Yetimler gibi boynumu,
Büktürme, Ya Rab büktürme.*

*Namertlere yar eyleme
İşimizi zor eyleme
Yerimizi nar eyleme
Yaktırma, Ya Rab yaktırma.*

*Hayran oldum ben bülbüle,
Bülbül âşık olmuş güle,
Son yaşımda bana çile,
Çektirme, Ya Rab çektirme.*

*Bizi götür doğru yola,
Düşürme sen dilden dile,
Azap zincirin ZAKİR'e,
Taktırma, Ya Rab taktırma.²⁰*

MEVLÂ'M

*Sana sığınmışım budur dileğim
Namertlerin eline baktırma Mevlâ'm
Nasıl yaratmışsan öyle öleyim
Dert verip gözyaşı döktürme Mevlâ'm*

*Birliğine şükür ettim her zaman
Varlığın ruhumda kalbimde iman
Kadere inandım emr-ı Hak ferman
Beni şirin candan bıktırma Mevlâ'm*

*Helâlinden rızığımızı bol eyle
Diken değil bahçemizi gül eyle
Arifler yanında ehl-i hal eyle
Cahile boynumuz büktürme Mevlâ'm*

---

²⁰. Doğan KAYA, *Âşık Zakiri*, Sivas, 1996, s. 25.

Dilimden düşürmem anarım seni
Bu yola koymuşum bedeni canı
Bir günahkâr kulum affeyle beni
Kabirde azabı çektirme Mevlâ'm

Kâinatı var etmişsin var senin
Sema senin deniz senin yer senin
Ateş senin rüzâr senin nur senin
Cehennem narına yaktırma Mevlâ'm

Utandırma haya eden yüzleri
Nurla doldur sana bakan gözleri
Afetinden uzak eyle bizleri
Sıcak yuvamızı yıktırma Mevlâ'm

Bizleri sevk eyle hep doğru yola
Huzur ve refah ver çektirme çile
Sabır selâmetle verdir el ele
Felâket şimşeği çaktırma Mevlâ'm

Doğruyu konuşan dili bize ver
Hayırlı ahbabı eli bize ver
Helâl kazanç helâl malı bize ver
Yoksullukla ömür söktürme Mevlâ'm

ŞEREF der ki dilimizin sözleri
Dergâhına çevirmişiz yüzleri
Şeytanın şerrinden koru bizleri
Nefisin peşine taktırma Mevlâ'm²¹

Dualar, **maniler** içinde de sıkça yer alır.

<i>Küpe koydum pirinci,</i>	<i>Odanın camı kırık,</i>
<i>Benim yârim birinci,</i>	<i>Gideli boynum buruk,</i>
<i>Ya Rabb'im sen kavuştur;</i>	<i>Kimselere vermesin;</i>
<i>Ay buluta girinci.²²</i>	<i>Hüda böyle ayrılık.²³</i>

<i>Ben bozdurmam bozdurmam</i>	<i>Yüzdürdüm kayığımı</i>
<i>Mantomun ütüsünü</i>	<i>Ben giderim karadan</i>

²¹ Âşık Şeref TAŞLIOVA, *Mevlâ'm, Gülpınar*, Yıl: 25, S. 286, s. 24.

²² Eşref ERTEKİN, *Çorum'dan Derlenen Maniler*, Çorum, 1971, s. 84.

²³ Eşref ERTEKİN, a. g. e., s. 93.

*Allah başa vermesin
Eltinin kötüsünü* ²⁴

*Mevlâ'm bizi kavuştur
Yeri göğü yaradan* ²⁵

*Ay doğar bedir Allah
Bu sevda nedir Allah
Ya yare insaf eyle
Ya bana sabır Allah* ²⁶

DUALARIN BİÇİM VE ANLAM ÖZELLİKLERİ

1. Dualar hemen her şahıs için söylenebilir ve genellikle başa *Allah, Ya Rabbi, Ya Rabb'im* gibi nidalar getirilir.

Kişinin kendisi için söylediği dualar Allah'a yakarış şeklindedir.

*Allah'ım sen beni bu darlıktan kurtar.
Allah'ım sen yardım et.
Ya Rabbi, beni muvaffak eyle.*

*Ya Rabbi kabrimi dar eyleme, işimi zor eyleme!
Kabirde beni şaşırtma, Zebanileri başıma üşürtme!*

*Ya Rabbi kabrimi bol eyle, Cennetine yol eyle!
Etrafını gül eyle, koklaya koklaya gideyim!* ²⁷

Dualar, daha ziyade ikinci ve üçüncü şahıslara söylenir. Bu dualar, oldukça samimi duygularla söylenmiş ve görülen iyiliğin karşılığı niteliğinde olan sözlerdir.

*Allah ne muradın varsa versin.
Allah evlat yüzü göstereyin.
Hızır yoldaşın olsun.
İki cihanda aziz olasın.*

2. Bir iyiliğe karşılık olmaksızın söylenen dualar da vardır. Şöyleki, sevilen, mutlu olması istenilen kişiler için de dua edilebilir. Sözgelisi, içkiye veya eroin, esrar, morfin gibi herhangi bir uyuşturucuya müptela olmuş kişinin, bundan kurtulması için;

Allah ikrahını versin.

---

²⁴. Necati DEMİR, **Ordu Manileri**, Erzurum, 1987, s. 50

²⁵. Necati DEMİR, a. g. t., s.122

²⁶. İlhan BAŞGÖZ, **Manilerimizden**, s. 30.

²⁷. Pertev Naili BORATAV, a.g.e., s. 141.

*Allah utandırmasın.
Allah yardımcısı olsun.*

Bir hükümlüye, hapissheneden kurtulması için;

*Allah kurtarsın,
Allah sabır versin.*

Bir askerın tezkeresi için;

*Allah sağ salım gidip gelmek nasip etsin.
Allah hayırlı tezkereler versin.*

Çalışan birinin yanına yaklaşıldığında;

*Bereketli olsun.
Kolay gelsin.*

Bir öğrenci için;

*Allah kolaylık versin.
Allah zihin açıklığı versin.*

Yeni açılan bir iş yeri için;

*Allah hayırlı kazançlar nasip etsin.
Allah hayırlı uğurlu etsin.*

Yeni evliler için ;

*Allah mesut, bahtiyar etsin.
Bir yastıkta kocayın.*

şeklinde söylenen dualar, bunlardan bazılarıdır. Yaş, iş ve duruma göre bu örnekler daha da çoğaltılabilir.

3. Dualar, kısa ve yalın ifadelerdir ve genellikle kurallı cümle halindedirler.

*Allah kalbine göre versin.
Cennet mekânın olsun.
Ocağın yanadursun.*

4. Bazıları ölçülü ve kafiyelidir.

*Ağzın tad, gönlün murad ala.
Ocağın küllensin, bahçen güllensin.
Yaşına bereket, başına bereket.²⁸*

5. İkileme, üçleme ve dörtleme biçiminde söylenebilir.

*Allah haramdan elini.
Yalandan dilini (korusun).*

---

²⁸. L. Sami AKALIN, a.g.e., s. 53.

*Er urbası giyesin,
Er ekmeği yiyesin.*

*Su gibi ömrün uzun olsun.
Düğünün güzün olsun.
Bir oğlun bir kızın olsun.*

*Sofraya nur.
Kaza belâ geri dur.
Hane sahibi olsun mamur.*

*Azıcık aşın olsun.
Kaogasız başın olsun.
Bu dünyada dođruluk,
Yoldaşın olsun.*

*Ya Rab beni âleme ser-i tac etme,
Pek de sefillere emvac etme,
Bana öyle bir kanaat ver ki;
Namerde değil, bir ferde muhtac etme.²⁹*

6. Bazı dualar teşbih ve tezat gibi söz sanatlarıyla yapılır.

*Kara kaşlı, zeytin gözlü
Beyaz yüzlü, doğru sözlü,
İpek saçlı, tunç bilekli,
Temiz yürekli olasın.*

7. Dualar katar şekilde sıralanabilir. Katar dualar daha ziyade yemek sırasında yapılır.

*Hayatın şerefisini,
Rızkın bereketlisini,
Nimetin helâlini,
Evladın edeplisini,
Nefsin itaatlisini,
Arkadaşların hakikatlisini,
Ahlakın faziletlisini,
Sen bize nasib eyle Ya Rabb'im!
Kazanan keseler bereket dolsun,
Veren tanrıya şükürler olsun,
Yiyenlere afiyet olsun,
Gelip geçmişlerimizin*

---

²⁹. Nail TAN, *Folklorumuzda Ölçülü Sözler*, İst., 1986, s. 67-68.

Ruhu şad olsun

Amin!..³⁰

8. Asıl gayesi insanların iyilikleri için söylenmek olan dualar, ana hatlarıyla, hayat ve ahiretle ilgili olmak üzere iki kısma ayrılırlar. Hayatla ilgili olanlar, vucut organları (yüz, göz, ağız, kalp, ayak, bacak, el-kol.), hastalık-sağlık, düğün, bayram, mal-mülk, anne, baba ve yakınlarla ilgilidir.

Acı yüzü görmeyesin.

Allah açlık nedir göstermesin.

Allah anana babana sağlık versin.

Allah başını yastığa düşürmeye.

Allah dert verip derman aratmasın.

Allah devletini artırsın.

Allah evlat yüzü göstere.

Allah Halil İbrahim bereketi versin.

Allah ne muradın varsa versin.

Ellerin dert görmesin.

Gözlerin yaşarmasın.

Nice bayramlar göresiniz.

Ocağın tüte dursun.

Oğlunla kızınla komşu olasın.

Zürriyetin bol ola.

Din ve ahiret konularında da şu çeşit dualar edilir:

Allah'ın salih kullarından olasın.

Allah imandan Kur'an'dan ayırmasın.

Allah iman zenginliği versin.

Allah sana Hac nasib ede.

Allah seni Cehennem ateşinden esirgesin.

Ayakların Mekke toprağına basa

Beytullah'a yüz süresin.

Ermişlerden olasın.

Fatma Ana'ya komşu olasın.

Hızır yoldaşın olsun.

Mekânın Cennet olsun.

Bazı **dualar** vardır ki, **beddua görünümündedirler**. Bunlar daha ziyade çocuk okşamaları sırasında söylenen ve şefkat ifade eden sözlerdir.

Babalar tutmasın.

Cuma günü ölesice.

Elin kırılmasın.

Gözün kör olmasın.

---

³⁰. L. Sami AKALIN, a.g.e., s. 143.

*Küçük mezar olmayasın.
Ölmeyesice.*

BEDDUALAR

Beddualar, çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir.

Kısaca "kötü dilek " olarak niteleyebileceğimiz **beddua**, Farsça *bed* "kötü" ile Arapça *dua* sözlerinden meydana gelmiştir. Anadolu'nun muhtelif yörelerinde; "ah, bedat, ilenç, inkisar, kargış, karış, lanet " gibi adlarla da anılırlar.

Türk Folklorunda beddualar konusunda yapılan ilmî çalışmalar ve getirilen görüşler oldukça azdır. Gerek folklorla ilgili kitaplarda, gerekse folklor dergilerinde serpinti halinde rastladığımız yazılar ise derlenmiş metinler şeklindedir. Kısmen de olsa H. Kâmil Toygar³¹, Pertev Naili Boratav³² ve Erol Kaya'nın³³ çalışmaları zikredilmeye değer. Ancak son zamanlarda Sami Akalın'ın "Türk Dilek Sözlerinde Alkışlar ve Kargışlar" adlı kitabı,³⁴ bu sahada, yapılmış önemli bir eserdir. Akalın bu çalışmasında, alkışların ve kargışların tanımını yapmış, biçim ve anlam özelliklerini ele almış, temelleri üzerinde durmuş, nihayet çeşitli kaynaklardan tespit ettiği 1271 alkışla, 1800 kargışı özelliklerine göre tasnif etmiştir. Biz de bu çalışmada konuya sistemli olarak yaklaşacak; tespitlerimizi ve vardığımız sonuçları kaydetmeye çalışacağız.

BEDDUALARIN MAHİYETİ VE YAPISI

Gerek dualar gerekse beddualar, söylendiği andaki duyguları ifade etmesi, o andaki ruh halini yansıtmaması bakımından önem taşırlar, ancak söyleniş sebepleri çeşitlidir. Bunların türü, insanın karakteristik yapısına, zaman, çevreye, şarta ve olaya göre değişir. Bu sebepleri şöyle sıralamamız mümkündür.

1. Aile ve toplum tarafından hoş karşılanmayan yüz kızartıcı hareket üzerine söylenmiş beddualar,

2. Günlük olaylar üzerine kişilerin (Ana-baba-çocuk-komşu-arkadaş) birbirlerine söylediği beddualar.

---

³¹. H. Kâmil TOYGAR, *Ankara Folklorunda İlençler*, TFA, VI (141), 4.1961, s. 2367-2369.

³². Pertev Naili BORATAV, a. g. e., s. 136-144.

³³. Erol KAYA, *Van Bedduaları*, TFA, XI (231), 10. 1968, s. 5093-5096. XI (232), 11.1968, s. 5129-5132. XI (234), 1.1969, 5178-5181, XI (235), 2.1969, s. 5207-5211.

³⁴. L. Sami AKALIN, "Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar ve Kargışlar, Ank., 1990.

3. Haksızlık, baskı ve zulüm karşısında söylenen beddualar,
4. Millî hislenişlerle söylenen beddualar,
5. Aşkın karşılıksız kalması üzerine sevgiliye söylenen beddualar.
6. Gurbet acısıyla söylenen beddualar

Halk, genellikle bilinen beddualar kullanır. Fakat çevrenin durumu, olayın önemi ve kişinin psikolojik yapısı ile, yeni beddualar ortaya çıkabilir. Sözcüleri, bir kadının tavuğunu çalanlar için söylediği ve bizzat şahit olduğumuz şu beddua bunlardan biridir: "*Tavuğumu çalanın, cırnağı gözüne batsın, tüyü yüzünde bitsin.*" Bu şekilde orijinal nitelikte olan birçok beddua vardır. Biz bunlardan bazılarını sıralıyoruz.

*Adı bilinmedik derde düşesin.
Aşından akrep çıksın, görmeyip yutasın.
Devedikeni aşı ekmeği olsun.
Dirhem dirhem yarılasm.
Doğum gecesinde ebe gelmesin, akşamdan sabaha dara kalasın.
Her nefeste döşünden sızı gelsin.
İyi gıdalara perhiz tutasın.
Suyu sana İblis versin.*

Acaba halk, nelere, hangi nesne ve kavramlara beddua eder? Bunu cevaplamak için mevcut pekçok bedduanın dökümünü yaptık ve söyleniş hedeflerini tesbit ettik; ortaya şu sonuç çıktı:

1. İnsan için söylenen beddualar

a. İnsan bedeni (el, kol, karın, göz, ağız, diş, ayak, ciğer..) ve hastalıkla ilgili beddualar

*Adı bilinmedik derde düşesin.
Ağaç gibi kuruyasın.
Ağzın burnun kitlene.
Ak göğsüne mor çıbanlar dizile.
Avuç avuç kan kusasın.
Ayağın kırılsın.
Başıma taş düşe.
Bedenine şiş çakıla.
Ciğerinin başına kurtlar düşe.
Ciğerlerin doğransın.
Dilin tutulsun.
Derdine derman bulunmaya.
Dizin dizin sürünesin.
Döşekte uzanıp ölemeyesin.
Elin kolun tutmasın.*

Ellerin kırılsın.
Etlerin döküle.
Gözün kör olsun.
Gözlerin oyula.
Kan tüküresin.
Kocamadan belin iki bükülsün.
Kolların dibinden düşe.
Kulağına kurşun aksın.
Lal olasın, dillerin söylemeye.
Otuz iki dişin birden dökülsün
Sidikliğine taş dursun.
Siyah saçın kızıl kana belene.
Tırnakların söküle.
Yaran fazla olsun, merhem yetmesin.
Yata yata yan etlerin çürüsün.
Yedi yıl sıtma tutasın.
Yılan soksun, gövden şişsin.

b. Akraba ve tanıdıklar ile ilgili beddualar:

Anan öle
Hasretin var ise geri gelmeye.
Karısı ellere kalsın.
Kavim kardaş senden nefret etsin.

c. Eşya, mal, mülk (ev, bağ, bahçe...) için söylenen beddualar:

Aldıklarının hayrını görmeye.
Bir karaçula kalasın.
Emzirdiğim süt burnundan gelsin.
Evin başına yıkılsın.
Malın ellere kalsın.
Naneye muhtaç olasın.
Ocağın batsın.

d. Hayatla ilgili (mutluluk, murat, nasipsizlik, namus, çile, yeme-içme, yoksulluk, zulüm..) beddualar:

Ahın göklere çıka.
Ekmek atlı olsun, sen yaya.
İki yakan bir araya gelmesin.
Kapı kapı dilenesin.
Karnın ekmek görmeye.
Mahpushanelerde çürüyesin.
Muradın yarıda kalsın.

*Ömrün yas ile geçsin.
Rezil kepaze olasın.
Sokak sokak sürünsün.*

e. Evlilik ve zürriyetle ilgili (evlatsızlık, kısırlık..) beddualar:

*Bekârlıktan kurtulma.
Doğurduğun kız, doğradığın bez olsun.
Dul ere duvaksız, kör kişiye nikâhsız gidesin.
Evlat yüzü görmeyesin.
Evlenece yar bulamasın.
Yaorunu bağrına bastığın zaman, kucağında taş göresin.*

f. Kaza, belâ, felâket ile ilgili beddualar:

*Allah bin türlü belânı versin.
Allah'ın gazabına gelesin.
Allah tez günde belâsını versin.
Aşından akrep çıksın, görmeyip yutasın.
Bıçaklara gelesin.
Dar sokaklarda bol bıçaklara gelesin.
Kurşunlara gelesin.
Tren altında doğranasın.*

g. Ölümle ilgili (ecel, kefen, cenaze, teneşir..) beddualar:

*Azrail tez günde yanına gele
Boynu iplere gelsin.
Cefa ile can veresin.
Çenen bağlansın.
Damarın çekilsin, kanın kurusun.
Dilin salâvata dönmesin.
Gözüne toprak dola.
İmansız ölsün.
Ölüsüne kefen bulunmasın.
Ölüsünü itler yesin.
Ömrün tükene.
Sıcak yatasın soğuk kalkasın.
Sırtı teneşire gelesice.
Yanarak ölesin.*

h. Ahiret ve inançla ilgili (cennet, cehennem, günah, şeytan, zebanî, kabir..) beddualar:

*Allah'ın ateşine gelesin.
Azabın ateşle verilsin*

*Cehennemde cayır cayır yanasın.
Hak divanında yüzün kara olsun.
Huzur-ı mahşerde yüzün gülmeye.
Kabirde başına topuz vuralar.
Kıyamete kadar azapta kalsın.
Sualini veremesin.
Zebaniler seni Niran'a sürsün.
Zebaniler topuz vursun.*

1. Ad-san ile ilgili beddualar:

*Adın bata.
Adın ortadan kalka.
Adın sanın kara gele.
Adın sanın kurusun.*

i. Geleneklerle ilgili beddualar:

*Bayram günü kapını açan olmasın
Duvağı kara gide.
Duvağını kara topraklar öpe.
Karalı bayramın gelsin.
Minderine oturan bulunmaya.*

2. Beldeler için söylenen beddualar:

*Kulelerin yıkılsın.
(Ankara), selin kanlar ile aksın. (Kul Ahmet)
(Ankara), çölün, cesetle dolsun. (Kul Ahmet)
(İstanbul), yer yarılsın denizlerin kurusun. (Talibî Coşkun)
(İstanbul), taşın toprağa karışsın. (Talibî Coşkun)
(İstanbul), tramvayların denize dökülsün. (Talibî Coşkun)
(Gemerek) çayırların ovaların kararsın (Mustafa Altınay)
Kırılsın ördeğin kazın Söğütlü. (Derdiçok)
Bağrını kor ile yakasın Sivas. (Derdî)
Ellerin eline bakasın Sivas. (Derdî)*

3. Yapılar için söylenen beddualar:

*(Hapishane), seni yapan kör olsun.
(Köşk), her bir taşın bir diyara dökülsün.
(Köşk), umarım Mevlâ'dan temelin batsın.*

4. Hayvanlara söylenen beddualar:

Et kaçırın kedi / köpek için;

*Yiyemeyesice.
Son yediği olsun.*

Tarlaya / bahçeye giren hayvan için;

*Ayağı kırılınca.
Bıçaklara gelesice.*

5. Tabiat parçaları (ağaç, dağ, ırmak...) için söylenen beddualar:

*"Akar senin suların Kazılık dağı,
Akar iken akmaz olsun.
Biter senin otların Kazılık dağı,
Biter iken bitmez olsun.
Kaçar senin geyiklerin Kazılık Dağı,
Kaçar iken kaçmaz olsun, taşa dönsün."* ³⁵

6. Feleğe söylenen beddualar:

*Gözün kör olsun.
Altın üstüne gelsin.*

7. Gurbete söylenen beddualar

*Beşik gibi salınsın (Kaptanî)
Hatıramdan silinesin (Kaptanî)
İcat eden verem ola kan kusa (Kaptanî)*

Beddualarda zarfların varlığı da dikkat çekecek kadar fazladır. Söze kuvvet veren zarfların beddualarda yer almasını tabii karşılamamız gerekir. Çünkü, söylenen kötü dileğin mutlaka gerçekleşmesi, hatta bu dileğin az bile bulunması, ancak zarfların varlığıyla mümkündür.

*Acı acı kırk yıl ağrı çekesin.
Büsbütün yansın.
Çatlayarak ölesin.
Çırpına çırpına ağla.
Her an ağzından kanlar kusasın.
Hiç bir peygamberden berat almasın.
Mahşerece gülme, ağla.
Tükenmez derde düşesin.
Üç günde toprak olsun.
Vücudunda asla fer bulamasın.*

Beddualar yapı itibariyle hem basit hem de bileşik cümle olarak kullanılabilir.

Basit cümleler:

---

³⁵. Orhan Şaik GÖKYAY, *Dede Kokut Hikâyeleri*, İst., 1976, s. 14.

*Âlemin maskarası olsun.
Günden güne beter olasın.
Yuvada çocuğu kalsın.*

Bileşik cümleler:

*Cenazeni yunmadan defnetsinler.
Lal ola, bir cevap veremeyesin.
Yeter kahpe felek öldüm diyessin.*

Beddualar, **âşıkların şiirlerinde** ve **mani, türkü, ağıt, bilmece, ninni** ve **halk hikâyelerinde** kendilerine sık sık yer bulmuşlardır.

Diğer taraftan beddua görünümünde olan, ancak beddua olmayan söz kalıpları da vardır. Tabii ki, bunların kızgınlık sırasında veya herhangi bir mağduriyetle yüzyüze kalındığında söylenildiği düşünülemez. **Ters beddualar**, dostluğu pekiştirici ve şaka yollu söylenmiş sözlerdir.

*Göçmüş duvar üstüne yıkılsın.
Kuru derelerde boğulasın.
Ölü kargalar gözünü oysun.*

Bazı beddualar da dua şeklindedir.

Allah seni ölmüşlerine kavuştursun.

Meseleye dil açısından bakıldığında, her iki türde de orijinal teşbihlerin, tezatların ve buluşların var olduğu görülür. Folklorumuzda anlatım türleri grubuna dâhil ettiğimiz dualar ve beddualar, sözlü ve yazılı ifadelerde, biraz önce zikrettiğimiz hususlardan dolayı, üslubu akıcı ve ahenkli kılarlar, ifadeye zenginlik katarlar.

Toplumların kültür seviyesi ne olursa olsun, insanların ruh hallerini yansıtmaları sebebiyle gerek duaların gerekse bedduaların geçmişte olduğu gibi gelecekte de -farklı sözlerle de olsa- mevcudiyetlerini devam ettirecekleri şüphesizdir.

ÂŞIK EDEBİYATINDA BEDDUA

Çiyleyle yoğrulmuş hassas ruhlu kişiler olan **âşıklar**, aşklarının karşılıksız kalması, gördükleri zulüm ve haksızlık karşısında duygularını beddualarla ifade etmişlerdir.

Bu bölümde 108 halk şairinin 151 şiirine yer verilmiştir. Bunlardan bir kısmı, dörtlük veya bent şeklinde kaydedilmiş; tamamen bedduaları ihtiva etmediği için şiirin tamamı alınmamıştır.

Bazı şiirler on dört veya on beş heceli olmakla beraber, şiirlerin çoğu sekiz veya on bir hecelidir.

İçlerinde;

Daha derdim az diyessin Ağ gelin (Minhacî)

Yılan gibi sürünesin sevdiğim (Mürsel)

Bir başka sevgili bulursan eğer (Rauf)

Devrile devrile boyun devrile (Ali Kızıltuğ)

veya;

Benim ekinim yayanlar (Feryadî)

şeklinde **tekayakla** söylenmiş olanları varsa da çoğu şiirler **dönerayakla** vücuda getirilmiştir.

Yararlandığımız şiirlerin bir özelliği de tamamına yakınının beddualarla yüklü olmasıdır. Ancak İsmetî'nin "*Batranın iki gözü kör olsun*" , Fedâî'nin "*Kanarsan kötü olasın*" , Merdanoğlu'nun "*Kör olsun gözleri dili tutulsun*" ayaklı şiir ile Âşık Hüseyin'in "*Kör olasın Hatçe öldürdün beni*" ayaklı şiirlerinde olduğu gibi sadece son mısırda bedduaya yer verilen örneklere de rastlamaktayız.

Yukarıda bedduaların tanımını yaparken "*kalıplaşmış sözler*" ibaresini kullandık. Ancak bu hükmümüz halk şairlerinin şiirlerde kullandığı beddualar için geçerli değildir. Halk şairi bedduayı basmakalıptan kurtarıp biraz da şiir tekniğinin gereğinden dolayı kendisine has bir ifadeyle ortaya kor. Sözgeleş halkın, "*Ölesin.*" yahut "*Geberesin.*" dediği beddualar şiirlerde şu şekilde ifadesini bulmaktadır.

Bugünlerde mezarını kazsınlar. (Ruhsatî)

Çekilsin, damarın kanın kurusun. (Minhacî)

Tez günde Azrail yanına gele. (Minhacî)

Yastık yoldaşınla ihtiyar olma. (Ruhsatî)

Bunların yanında halkın, "*Evlât yüzü görmeyesin.*" diye kullandığı beddua, halk şairinin dilinde;

Birtecik evladı bulamayasın. (Hitabî)

Koynun dolu kucakların boş olsun. (Minhacî)

olarak, "*Dertten kurtulmayasın*" dediği bedduada da;

Ardı gelmez cerahata düşesin. (Minhacî)

Çok yaşayıp onmaz dertte kalasın (Kul Gazi)

Döşekte uzanıp ölemeyesin (Hitabî)

Hayatın tütene derdin bitmeye (Mahirî)

Kazancınız ilâçlara yetmesin. (Feryadî)

Ömrün uzun olsun, dert ile yaşa (Feryadî)

Yaran fazla olsun merhem yetmesin. (Feryadî)

Yüz yıl heste yatsın cismi ölmesin (Valeh)

şeklinde yer alır.

Halk şairi halkın dilinde yaşamakta olan bedduaları kimi zaman aynen, kimi zaman da değiştirerek kullanır. Tezat, teşbih, istiarelerden yararlanarak

onlara yeni bir şekil verir. Böylece beddualar ses, şekil ve anlam itibariyle sanatlı bir hüviyet kazanarak daha ahenkli ve daha etkili bir hale gelir.

Yılan gibi yerde sürün. (Mehmet Batur)

Ağustosta kış göresin. (Ehramî)

Nesimî gibi postun yüzülsün. (Hüznî)

Uyuz olmuş ite dönsün. (Teslim Abdal)

Bedduaların söylenip söylenmemesi hususunda kimi zaman halk şairinin tereddüte düştüğü olur. Bunun sebebi de, şairin dinî inançlarının etkisinin altında kalmasıdır. Şair bazan, kendisini ezaya ve cefaya düşüren acımasız sevgiliye ilenecek gibi olur, lâkin İslâm dininin buna cevaz vermediğini hatırlayarak vazgeçer. Bunun örneğini Feymanî'nin ve Ehramî'nin şiirlerinde görüyoruz.

Acırım yârimdir bari çok verme

Az olsun derdini tart ver Ya Rabbi (Feymanî)

.....

Herkes bilir senin bana ettiğin

Çekesin demeye dilim varmıyor

Taşlar ile bağrını vura vura bağrını

Sökesin." demeye dilim varmıyor

Mevlâ'dan bulup da kanlı yaşını

Dökesin demeye dilim varmıyor. (Ehramî)